

Bestickning och muta

Relationsfrämjande åtgärder förekommer i olika former inom näringslivet. Det kan vara representation, festevenemang, idrottstävlingar, olika bonusarrangemang, nöjesresor, presenter eller sidoleveranser av varor eller tjänster. I Sverige kan allt detta under vissa omständigheter klassas som muta enligt brottsbalken.

Förekomsten av mutor hos ett företag, eller misstankar härom, påverkar alla som har en relation till företaget. Företagets rykte och varumärke riskerar att skadas. Mutor leder till högre kostnader och snedvrider konkurrensen på marknaden. Förtroendet från kunder och andra affärskontakter förstörs. Oavsett om mutor upptäcks eller inte, påverkas företagets verksamhet negativt eftersom dolda intressen styr verksamheten. Mutor skadar alla: arbetsgivaren/uppdragsgivaren, motparten, konkurrenterna och samhället. Förekomsten av mutor är således ett hot mot de grundläggande värderingar som styr både rättsstaten och marknadsekonomin och måste därför bekämpas.

De svenska lagreglerna mot korrruption i form av bestickning och mutbrott är internationellt sett stränga. Reglerna är dessvärre allmänt hållna och rättspraxis begränsad och kan delvis uppfattas som motsägelsefull. I förarbetena till lagstiftningen anges bland annat att gränserna för det tillåtna är beroende av sed och allmän uppfattning som kan växla från tid till annan liksom mellan olika verksamhetsområden

Enligt 20 kap. 2 § första stycket brottsbalken döms arbetstagare som, för sig själv eller annan, tar emot, låter sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, för *mutbrott* till böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt döms till fängelse lägst sex månader och högst sex år. I 17 kap. 7 § regleras

straffansvaret för den som befinner sig på den andra sidan, d v s bestickaren. Enligt denna bestämmelse döms den som till arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § brottsbalken lämnar, eller utlovar eller utbjuder, för denne själv eller för annan, för *bestickning* till böter eller fängelse i två år. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

För att en gåva eller otillbörlig förmån skall vara straffbar måste den enligt bestämmelserna i brottsbalken lämnas respektive tas emot för tjänsteutövningen. Det måste således finnas ett samband mellan förmånen och mottagarens tjänsteutövning. Givaren och mottagaren skall alltså ha eller ha haft kontakt med varandra i tjänsten. Även den som inte har till uppgift att fatta ett visst beslut eller ens befatta sig med ett ärende kan emellertid ibland ha sådan möjlighet att påverka ett beslut att de kan anses utgöra tjänsteutövning. I doktrinen nämns bland annat politiker som exempel på personer med sådant inflytande.

Även om tjänstesamband föreligger mellan givare och mottagare är transaktionen inte nödvändigtvis att betrakta som en muttransaktion. Vid sidan av ett tjänstesamband kan nämligen föreligga ett vänskaps- eller bekantskapsförhållande. Ett exempel härpå är målet i Malmö mot affärsmannen Dan Olofsson, kommunalrådet Ilmar Reepalu och landhövding Bengt Holgersson där Olofsson hade bjudit Reepalu och Holgersson på resa till Sydafrika. Malmö tingsrätt godtog deras förklaring att gåvan var att hänföra till den vänskapsrelation som fanns dem emellan. Domen är dock överklagad.

Att en förmån har ett omedelbart samband med och ingår som ett naturligt och nyttigt led i funktionärens tjänsteutövning är en omständighet som normalt gör förmånen tillbörlig. Det anses också rimligt att funktionärer på olika nivåer i samband med att de tar del av information i olika sammanhang också skall kunna ta emot en förmån, som innehåller inslag av förströelse och trivsamma umgängesformer. Ett intressant mål är det s. k

MamaMiamålet. I april 2005 bjöd TeliaSonera in chefer och tjänstemän med make/maka/sambo från offentlig sektor och det privata näringslivet till musikalen Mamma Mia den 2 juni 2005 på Cirkus i Stockholm. De inbjudna eller de företag, myndigheter och verk som de representerade var alla kunder hos TeliaSonera. I anslutning till föreställningen erbjöd TeliaSonera de inbjudna på en välkomstdrink och en buffé i Cirkus restauranger. Buffén skulle börja kl. 17.30 och föreställningen kl. 19.30 och vara slut kl. 22.15. Resa och uppehälle för de inbjudna ingick inte i erbjudandet. I inbjudan, som var undertecknad av koncernchefen i TeliaSonera och av Sverigechefen i bolaget, upplystes att bolaget i god tid före föreställningen skulle lämna en bekräftelse med tillhörande information.

Till de kunder, vilka hade accepterat inbjudan, skickade TeliaSonera i maj 2005 en bekräftelse med information om vilka produkter och tjänster som bolaget skulle ställa ut och visa i anslutning till kvällens inledning.

Åklagaren åtalade cheferna på TeliaSonera och de myndighetspersoner som hade svarat ja på inbjudan. I målet framkom att värdet av förmånen var drygt 1000 kr samt att den marknadsmässiga information som TeliaSonera skulle ge rörande sina produkter skulle pågå i ca två timmar.

I tingsrättens utförliga dom friades TeliaSonera cheferna. Domstolen fäste avseende vid bl a att det i de inbjudnas ställning inte ingått myndighetsutövning och att den produktinformation som skulle ha förekommit hade utgjort ett nyttigt och naturligt led i mottagarens tjänsteutövning. Tingsrätten har också noterat att TeliaSonera eftersträvat en total öppenhet kring inbjudan och evenemanget. Trots att nöjesinslaget intagit en väl framträdande plats och att det ingav betänkligheter att mottagarnas närstående också inbjudits fann tingsrätten vid en samlad bedömning att förmånen inte kunde anses otillbörlig. Målet är överklagat till hovrätten där huvudförhandling förväntas äga rum hösten

2007.

Den svenska mutlagstiftningen är otydlig och klargör inte när en förmån skall anses utgöra en muta. Avgjorda rättsfall ger ganska liten vägledning. Det är därför ofta mycket svårt att ge någorlunda säkra besked om var gränserna går mellan otillbörliga och tillbörliga förmåner, för vad som är ett mut- eller bestickningsbrott.

Svensk domstolspraxis visar att gränsen mellan muta och otillbörlig förmån dras snävare inom den offentliga sektorn än den privata. I relation till offentliga myndigheter, i synnerhet till myndighetspersoner som har dömande uppgifter eller tillsynsfunktion, råder mycket stor restriktivitet.

Exempel på gränsdragningar som kan göras mellan privata företag följer nedan.

Arbetsmåltider av vardaglig karaktär, måttfulla uppvaktningar på jämna födelsedagar och vid sjukdom, mindre varuprov samt prydnadsföremål utan större marknadsvärde är exempel på sådant som normalt anses tillbörligt och inte betraktas som en muta eller bestickning.

Förmåner som i sig betraktas som otillbörliga kan nämnas penninggåvor, lån på särskilt gynnsamma villkor, borgensåtaganden, skuldtäckning, dolda inköpsrabatter samt sidoleveranser av varor eller tjänster från leverantören. Detta är inte tillåtet under några förhållanden. Detsamma gäller förfogande över fordon, båt eller fritidshus för privat bruk samt helt eller delvis betalda nöjesresor.

Studieresor, kurser, seminarier, studiebesök, säljfrämmande arrangemang, representationsmåltider av god klass, inbjudningar till kulturella och sportsliga arrangemang, trohetsrabatter med mera, hör till vad som brukar kallas villkorat tillbörliga förmåner, det vill säga de är godtagbara bland annat under förutsättning att de uppfyller kraven på öppenhet och måttfullhet samt att de yttre omständigheterna i

det enskilda fallet inte föranleder någon annan bedömning.

Lars-Göran Bergström

Telefon: +46 (0)8 796 90 70

Lars-Göran Bergström är verksam som advokat och delägare på Advokatfirman INTER i Stockholm. Advokatfirman INTER når du på adressen Box 87, 101 21 Stockholm eller via Internet på www.inter.se